

Distribuția averii și mobilitatea socială

Introducere

Atât cercetările, cât și politicile acordă o atenție din ce în ce mai mare disparităților sociale și inegalității economice. Este clar că averea, sau lipsa ei, are implicații majore din punctul de vedere al șanselor cu care se întâlnește o persoană pe parcursul vieții. Din cercetări anterioare a reieșit că distribuția averii este cu mult mai inegală decât cea a veniturilor. Există numeroase canale prin care averea se transmite de la părinți la copii și îi poate ajuta efectiv pe aceștia din urmă, iar starea materială proastă a părinților poate fi un obstacol în calea șanselor pe care le au copiii.

Cercetarea prezentată în acest raport se axează pe avere la nivelul fiecărui membru al gospodăriei.

Contextul politicilor

Creșterea favorabilă incluziunii, al cărei principiu de bază este egalitatea de șanse, reprezintă un obiectiv central al strategiei de creștere economică a Uniunii Europene. Pe același principiu este clădit și Pilonul european al drepturilor sociale. Cercetările pe tema averii pot să aducă în lumină inegalitățile, subliniind decalajele în materie de avuție existente atât în cadrul diverselor țări și grupe sociale, cât și între acestea, precum și studiind rolul pe care îl joacă averea (sau lipsa ei) în privința șanselor pe care le are o persoană pe parcursul vieții.

Cercetările care au ca obiect averea pot, de asemenea, să sprijine eforturile UE de a promova echitatea fiscală. În plus, analizarea distribuției averii va ajuta la obținerea unei imagini cuprinzătoare a sărăciei în Europa, contribuind la ajustarea politicilor care vizează reducerea sărăciei și la conceperea unor politici incluzive în domeniul sănătății. Cercetările de acest tip pot contribui și la identificarea grupelor celor mai vulnerabile din punct de vedere economic, inclusiv în contextul pandemiei de COVID-19, ajutând astfel la conceperea unor măsuri de sprijin corespunzătoare.

Principalele constatări

Averea și inegalitatea

- Potrivit Sondajului privind consumul și finanțele gospodăriilor (*Household Finance and Consumption Survey – HFCS*), inegalitatea din punctul de vedere al averii deținute de populația agregată a celor 14 țări urmărite nu a înregistrat aproape nicio schimbare între cele trei ediții ale sondajului: 2010, 2014 și 2017. Patru dintre aceste țări au prezentat o creștere semnificativă din punct de vedere statistic (Finlanda, Grecia, Slovacia și Slovenia), iar două au înregistrat o scădere (Letonia și Polonia).
- Dintre cele 21 de țări HFCS analizate, cele mai mici inegalități din punctul de vedere al averii s-au observat în majoritatea statelor membre din estul și sudul Europei, iar cele mai mari inegalități au fost constatate în Austria, Cipru, Germania și Țările de Jos. A fost remarcată și o oarecare convergență: de exemplu, unele țări care inițial aveau un grad mai mare de inegalitate au înregistrat o scădere a acesteia, iar țări cu inegalitate inițial mai mică au cunoscut o creștere a acesteia.
- Făcând media celor 21 de țări analizate, valoarea activelor (neluând în considerare pasivele) deținute de persoanele din quintila cu cea mai mare avere este de 60 de ori mai mare decât valoarea celor deținute de quintila cu cea mai mică avere.
- În cazul a peste 4 % din populația celor 21 de țări, valoarea pasivelor este mai mare decât cea a activelor. Majoritatea celor care trăiesc în gospodării cu avere netă negativă sunt oameni tineri, săraci din punctul de vedere al veniturilor și al activelor deținute, cel mai adesea șomeri și locuind cu chirie, dispuși să apeleze la împrumuturi private și la linii de credit.
- În medie, în toate țările studiate locuința principală reprezintă peste jumătate din activele brute totale ale celor 80 % de gospodării aflate în partea de jos a clasamentului ca avere netă, dar numai 42 % din activele celor 20 % de gospodării aflate în partea de sus a clasamentului. În cazul celor mai bogate 20 % din gospodării, 12 % din activele brute constau în patrimoniul entității economice pe care o dețin ca lucrători independenți.

- Dacă se iau în calcul și alte caracteristici socioeconomice ale averii nete, se înregistrează și un decalaj de gen. La nivelul gospodăriilor formate dintr-o singură persoană absolventă de învățământ terțiar, cea mai mică disparitate de gen se întâlnește în Estonia, Franța, Germania și Ungaria, iar cea mai mare – în Austria, Grecia și Țările de Jos.

Locuința și proprietatea asupra locuinței

- Proprietatea asupra locuinței este mai răspândită în statele membre în care inegalitatea de avere este mai mică. Atunci când din calcule se exclud patrimoniul imobiliar și creditele ipotecare, inegalitatea de avere este mai mare în toate țările cu excepția uneia, ceea ce arată că deținerea unei locuințe poate avea un efect egalizator asupra distribuției averii. Calitatea de proprietar pare să mărească nivelul bogăției, în special în quintilele inferioare ale graficului de distribuție a averii.
- Persoanele care locuiesc cu chirie dețin o avere mult mai mică decât proprietarii de locuințe. Chiar și în Austria, Franța, Germania și Țările de Jos, unde ponderea chiriașilor este cuprinsă între o treime și jumătate din populație, foarte puțini din cei care locuiesc cu chirie se regăsesc în quintila superioară a averilor nete (între 1 % și 4 %). De asemenea, inegalitatea la nivelul averii este mult mai mare între chiriași decât între proprietari.
- Puțini oameni, mai ales din rândul chiriașilor, dețin și alte active în afara depozitelor bancare, a pensiilor facultative și a bunurilor imobiliare, ceea ce sugerează că majoritatea nu alege de bunăvoie opțiunea de a locui cu chirie, de exemplu cu scopul de a investi în active financiare cu potențial mare de câștig banii care altfel ar fi fost folosiți la achiziționarea unei locuințe.
- Persoanele care dețin o locuință ca urmare a transferurilor de avere de la rude (13 % din populație) nu se regăsesc aproape niciodată în quintila inferioară a averilor, fapt care sugerează un grad înalt de persistență a averii.

Mobilitatea socială

- Cercetările indică o clară persistență a averii, datorită căreia persoanele din gospodăriile care au primit în dar sau au moștenit sume substanțiale sunt în medie mai bogate, indiferent din ce combinație vârstă-nivel de studii fac parte.
- Există o corelație clară între nivelul de studii mai înalt și starea materială bună.
- Cercetările evidențiază importanța nivelului de educație a părinților pentru mobilitatea intergenerațională. Faptul de a avea un părinte absolvent de învățământ terțiar sporește puternic șansele descendenților de a finaliza o formă de învățământ terțiar, corelație care a devenit tot mai semnificativă în ultimele decenii.

- Pe lângă nivelul de studii al părinților, proveniența dintr-un mediu prosper – demonstrat de primirea în dar sau ca moștenire a unor sume substanțiale – este și ea corelată cu absolvirea unor studii mai înalte. În plus, persoanele care au crescut în condiții mai bune de locuit obțin rezultate mai bune la învățătură.
- Bogăția părinților are un efect dublu asupra averii descendenților: pe de o parte, le asigură un nivel de trai corespunzător, care este esențial în perioada de creștere și duce la absolvirea unor studii mai înalte, iar pe de altă parte, oferă o plasă de siguranță tinerilor adulți, care se pot bizui pe părinți pentru sprijin financiar.
- Mediul social de proveniență rămâne un factor important în privința probabilității de a acumula avere. În mai multe țări, creșterea medie a averii în urma unei moșteniri este mai mare decât creșterea datorată deținerii unei diplome universitare comparativ cu finalizarea doar a învățământului primar.

Indicatori pentru elaborarea de politici

- Monitorizarea distribuției averii și analiza consecințelor pe care le au inegalitățile de la nivelul averii deținute oferă date valoroase pentru conceperea unor politici sociale echitabile.
- Introducerea unei declarații de avere obligatorii ar ajuta la eliminarea practicii de a ascunde atât averea deținută, cât și veniturile, ar facilita monitorizarea distribuției averii, ar favoriza luarea unor decizii financiare mai conștiente și ar îmbunătăți calitatea cercetărilor în domeniul averii.
- Coordonarea metodelor de impozitare a averii în UE ar putea să creeze condiții de concurență echitabile și să ajute la combaterea evaziunii fiscale. Promovarea alfabetizării financiare ar putea să favorizeze o mai mare diversificare a activelor, ceea ce ar avantaja persoanele mai sărace.
- Politicile publice concepute să contrabalanseze diferențele de avere prin șanse egale ar trebui să se axeze pe asigurarea unor condiții de viață bune în copilărie, pe asigurarea finalizării (sau creșterii) nivelului minim de instruire și pe promovarea accesului la învățământul superior.
- Politicile în domeniul locuințelor ar trebui să urmărească găsirea unor modalități corecte și eficiente de a extinde oferta de locuințe din orașe, de a îmbunătăți transportul public și de a stimula teledunca, astfel încât să reducă presiunea asupra centrelor urbane supraaglomerate. Pentru atingerea acestui scop este esențial să se găsească un echilibru între sprijinirea deținerii unei locuințe și asigurarea de locuințe publice.

Informații suplimentare

Raportul *Wealth distribution and social mobility* (Distribuția averii și mobilitatea socială) este disponibil la adresa <http://eurofound.link/ef20034>

Director de cercetare: Tadas Leončikas

information@eurofound.europa.eu